

Friedrich
Nietzsche

Tak pravil
Zarathustra

Tak pravil Zarathustra

Všechna práva vyhrazena.

*Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu nakladatele.*

Cover © Daniel Pocar, 2021
© DOBROVSKÝ s.r.o., 2024

ISBN 978-80-277-4578-4 (pdf)

Friedrich
Nietzsche

Tak pravil
Zarathustra

$\frac{1}{4}$
O₀

OBSAH

DÍL I.

ZARATHUSTROVA PŘEDMLUVA

O NADČLOVĚKU A POSLEDNÍM ČLOVĚKU	7
--	---

ZARATHUSTROVY ŘEČI

O TŘECH PROMĚNÁCH	25
O UČEBNÁCH CTNOSTI	28
O ZÁHROBNÍCÍCH	31
O TĚCH, KDO OPOVRHUJÍ TĚLEM.	35
O VÁŠNÍCH RADOSTNÝCH A BOLESTNÝCH	38
O BLEDEM ZLOČINCI.	40
O ČTENÍ A PSANÍ	43
O STROMU NA HOŘE	45
O KAZATELÍCH SMRTI	48
O VÁLCE A VÁLEČNÉM LIDU	50
O NOVÉ MODLE	53
O MOUCHÁCH NA TRHU	56
O CUDNOSTI.	60
O PŘÍTELI	62
O TISÍCI A JEDNOM CÍLI	65
O LÁSCE K BLIŽNÍMU	68
O CESTĚ TVŮRČÍHO	70
O STARÝCH I MLADÝCH ŽENKÁCH	73
O UŠTKNUTÍ ZMIJE.	76
O DÍTĚTI A MANŽELSTVÍ	78
O SVOBODNÉ SMRTI.	81
O CTNOSTI, JEŽ OBDAROVÁVÁ.	84

DÍL II.

DÍTĚ SE ZRCADLEM	91
NA BLAŽENÝCH OSTROVECH	94
O SOUCITNÝCH	97
O KNĚŽÍCH	101

O CTNOSTNÝCH	104
O CHÁTRĚ	108
O TARANTULÍCH	III
O SLAVNÝCH MUDRCÍCH	115
PÍSEŇ NOCI	118
TANEČNÍ PÍSEŇ	121
PÍSEŇ NAD HROBY	124
O PŘEMÁHÁNÍ SEBE SAMÉHO	128
O VZNEŠENÝCH	132
O ZEMI VZDĚLÁNÍ	135
O NEPOSKVRNĚNÉM POZNÁNÍ	138
O UČENCÍCH	142
O BÁSNÍCÍCH	145
O VELKÝCH UDÁLOSTECH	149
VĚŠTEC	153
O VYKOUPENÍ	157
O LIDSKÉ CHYTROSTI	162
NEJTIŠŠÍ HODINA	166

DÍL III.

POUTNÍK	173
O VIDĚNÍ A HÁDANCE	177
O NEVÍTANÉM BLAŽENSTVÍ	183
PŘED VÝCHODEM SLUNCE	187
O ZMENŠUJÍCÍ CTNOSTI	191
NA HOŘE OLIVOVÉ	197
CO TŘEBA MÍJET	201
O ODPADLÍCÍCH	205
NÁVRAT	210
O TROJÍM ZLU	214
O DUCHU TÍŽE	219
O STARÝCH A NOVÝCH DESKÁCH	224
UZDRAVUJÍCÍ SE	244
O VELIKÉ TOUZE	251
DRUHÁ TANEČNÍ PÍSEŇ	254
SEDMERO PEČETÍ (ČILI PÍSEŇ O ANO A AMEN)	258

DÍL IV.

OBĚTOVÁNÍ MEDU	265
VÝKŘIK ÚZKOSTI	269
ROZHOVOR S KRÁLI	273
PIJAVKA	278
KOUZELNÍK.	282
MIMO SLUŽBU	290
NEJOHYZDNĚJŠÍ ČLOVĚK.	295
DOBROVOLNÝ ŽEBRÁK	301
STÍN.	306
O POLEDNÁCH	310
UVÍTÁNÍ	314
VEČEŘE	320
O VYŠŠÍM ČLOVĚKU	323
PÍSEŇ ZÁDUMČIVÉHO STESKU	333
O VĚDĚ	339
MEZI DCERAMI POUŠTĚ.	343
PROBUZENÍ.	350
SLAVNOST OSLÍ	354
PÍSEŇ OPOJENÍ.	358
ZNAMENÍ	366
KOMENTÁŘ.	370

KOMENTÁŘ

DÍL I.	377
DÍL II.	388
DÍL III.	398
DÍL IV.	408

Díl I.

*Zarathustrova
předmluva*

O NADČLOVĚKU A POSLEDNÍM ČLOVĚKU

1.

Když bylo Zarathustrovi třicet let, opustil svou domovinu i jezero své domoviny a odešel do hor. Zde se kochal svým duchem a svou samotou a deset let se jich nenabažil. Posléze se však proměnilo jeho srdce – jednoho jitra vstal se zorou, předstoupil před slunce a promluvil k němu:

„Ty veliká hvězdo! Čím by bylo tvé štěstí, kdybys neměla ty, kterým svítíš!

Deset let jsi přicházela sem nahoru k mé sluji. Nasytila by ses svého světla i této cesty, nebýt mne, mého orla a mého hada.

Ale my jsme tě očekávali každého jitra, odníмали ti tvůj nadbytek a žehnali ti za něj.

Pohled! Omrzela mne má moudrost, tak jako včelu med, když ho nasbírala příliš. Potřebuji ruce, jež se natahují.

Rád bych daroval a rozdával, až se zase jednou mudrci mezi lidmi potěší svou pošetilostí a chudásové svým bohatstvím.

Proto musím sestoupit do hloubi, jako ty sestupuješ na večer, kdy kráčíš za moře i do podsvětí a přinášíš světlo, ty hvězdo přebohatá!

Musím jako ty zaniknout, tak to jmenují lidé, ke kterým chci dolů.

Tedy mi požehnej, ty poklidné oko, jež i na příliš velké štěstí můžeš hledět bez závidění!

Poháru žehnej, který chce přetéci, aby se z něho voda zlatě řinula a na všechny strany nesla odlesk tvé slasti!

Pohled! Tento pohár se chce zase vyprázdnit a Zarathustra se chce zase stát člověkem.“

Tak začal Zarathustrův zánik.

2.

Zarathustra sám sestupoval z hor a nikdo ho nepotkával. Ale když přišel do lesů, stál před ním najednou kmet, který opustil svatou chýši, aby v lese hledal kořínky. A takto promluvil k Zarathustrovi:

„Není mi cizí tento poutník, před mnoha lety šel tu kolem. Říkal si Zarathustra, ale proměnil se.

Tenkrát jsi do hor nesl svůj popel, chceš dnes svůj oheň nést do údolí? Nebojíš se trestu za žhářství?

Ano, poznávám Zarathustru. Má čisté oko a na jeho ústech se netají hnus. Jestli si nevykračuje jako tanečník?

Proměněn je Zarathustra, dítětem se stal Zarathustra, proctil ze spánku Zarathustra. Co teď hledáš u spících?

Žil jsi v samotě jako v moři a moře tě neslo. Běda, chceš vystoupit na souš? Běda, chceš sám zase vléci své tělo?“

Zarathustra odpověděl: „Mám v lásce lidi.“

„Proč jen,“ tázal se světec, „jsem šel do lesa a pustin? Ne proto, že jsem měl lidi příliš v lásce?

Teď mám v lásce boha, lidi ne. Člověk je mi příliš nedokonalá věc. Láska k člověku by mne zabila.“

Zarathustra odpověděl: „Co jsem řekl o lásce! Přináším lidem dar.“

„Nedávej jim nic,“ pravil světec. „Raději jim něco vezmi a nes to s nimi – to jim bude největším blahem, bude-li to jen blahem tvým!

A chceš-li jim něco dát, nedávej jim víc než almužnu a ať o ni žebrají!“

„Ne,“ odpověděl Zarathustra, „almužny nedávám. K tomu nejsem dost chudý.“

Světec se Zarathustrovi smál a promluvil takto: „Tedy hled, aby přijali tvé poklady! Jsou nedůvěřiví k poustevníkům a nevěří, že přicházíme obdarovávat.

Náš krok v ulicích jim zní příliš samotářsky. A když v noci ze svých loží slyší někoho kráčet dřív, než vstává slunce, tak se ptají: Kam míří ten zloděj?

Nechod k lidem a zůstaň v lese! Nebo jdi raději ke zvířatům! Proč nechceš být jako já – medvěd mezi medvědy, mezi ptáky pták?“

„A co dělá světec zde v lese?“ ptal se Zarathustra.

Světec odpověděl: „Dělám písňe a zpívám je. A dělám-li písňe, směji se, pláči a mumlám, tak velebím boha.

Zpěvem, pláčem a smíchem a mumláním velebím boha, jenž je mým bohem. Ale cože nám přinášíš darem?“

Když Zarathustra uslyšel tato slova, pozdravil světce a pravil: „Co bych vám mohl dát! Jen mne rychle pusťte, abych vám nic nevzal!“

A tak se od sebe odloučili, kmet a muž, se smíchem, jako se smějí dva chlapci.

Ale když Zarathustra osaměl, promluvil takto k svému srdci: „Je to možné? Tento staříčkový světec ještě ve svém lese ani nezaslechl, že bůh je mrtev!“

3.

Když Zarathustra přišel do nejbližšího města ležícího u lesů, našel tam na tržišti shromážděno mnoho lidí, kteří se přišli podívat na provazoleze. A Zarathustra promluvil k lidu těmito slovy:

„Hlásám vám nadčlověka. Člověk je něco, co má být překonáno. Co jste vykonali, aby byl překonán?

Všechny bytosti dosud vytvořily něco nad sebe samy. A vy chcete být odlivem toho velkého přílivu a raději se snad vrátit k zvířeti, než abyste překonali člověka?

Čím je opice člověku? Posměchem nebo bolestným studem. A stejně má i člověk být nadčlověku: posměchem nebo bolestným studem. Urazili jste cestu od červa k člověku a leccos ve vás je stále červ. Kdysi jste byli opice a i nyní je člověk opice – víc než kterákoli opice.

Kdo však je z vás nejmoudřejší, je také jen rozmíškou a míšencem rostliny a strašidla. Ale což vám káži, abyste se stali strašidly nebo rostlinami?

Hleďte, hlásám vám nadčlověka.

Nadčlověk je smysl země. Ať vaše vůle řekne: nadčlověk buď smysl země!

Zapřísahám vás, bratři moji, zůstaňte věrní zemi a nevěřte těm, kdo vám vypráví o nadpozemských nadějích! Jsou to traťiči, ať to vědí, nebo ne.

Pohrdají životem, odumírající a sami otráveni, země je jich sytá. Ať tedy zahynou!

Kdysi byl zločin proti bohu největším zločinem, ale bůh zemřel a s ním zemřeli také tito zločinci. Páchat zločin proti zemi a vnitřnosti nevyzpytatelného cenit výš než smysl země – to je teď nejhroznější!

Kdysi duše s pohrdáním pohlížela na tělo a tenkrát to pohrdání bylo nejvyšší: chtěla mít tělo hubené, strašlivé, vyhladovělé. Tak doufala, že upláchne jemu a zemi.

Tato duše byla ještě hubená, strašlivá a vyhladovělá a ukrutnost byla její rozkoší!

Ale teď vy ještě, bratři moji, mi řekněte: Cože říká vaše tělo o vaší duši? Není vaše duše chudobou a špínou a bídým pohodlím?

Věru, člověk je špinavým proudem. Jen ten, kdo je mořem, smí si troufat, že pojme do sebe špinavý proud a sám se nepokálí.

Hledte, hlásám vám nadčlověka: to je to moře, v němž vaše velké pohrdání může zaniknout.

Co největšího můžete zakusit? Hodinu velkého pohrdání. Hodinu, v níž se vám i vaše blaho zoškliví a stejně váš rozum i vaše ctnost.

Hodinu, v níž řeknete: ,Co záleží na mém štěstí! Chudoba je to a špína a bídne pohodlí. Ale mé štěstí by mělo ospravedlnit sám život!‘

Hodinu, v níž řeknete: ,Co záleží na mém rozumu! Lačníní po vědění jako lev po své potravě? Chudoba je to a špína a bídne pohodlí!‘

Hodinu, v níž řeknete: ,Co záleží na mé ctnosti? Ještě mne nerozštěnila. Jak jsem sytý svého dobra a svého zla! To vše je chudoba a špína a bídne pohodlí!‘

Hodinu, v níž řeknete: ,Co záleží na mé spravedlivosti! Nevidím, že bych byl uhlem a žárem. Kdo však je spravedlivý, je uhlí a žár!‘

Hodinu, v níž řeknete: ,Co záleží na mém soucitu! Není soucit křížem, na nějž je přibíjen ten, kdo miluje lidi? Můj soucit však není ukřižováním!‘

Mluvili jste již takto? Křičeli jste již takto? Ach, kéž bych vás někdy slyšel takto křičet!

Nikoli váš hřích – vaše uskrovnění křičí k nebesům, vaše lakota i v hříchu ještě, ta křičí k nebesům!

Kde je blesk, aby vás ošlehl svým jazykem? Kde šílenství, jímž byste měli být očkováni?

Hleďte, hlásám vám nadčlověka. To je ten blesk, to šílenství!“

Když Zarathustra domluvil, dal se někdo z lidu do křiku: „Dost jsme teď slyšeli o provazolezci; teď ho chceme vidět!“

A všichni se Zarathustrovi smáli.

Provazolezec se domníval, že je řeč o něm, a dal se do práce.

4.

Zarathustra však pohlédl na lid a podivil se. Poté promluvil:

„Člověk je provaz natažený mezi zvířetem a nadčlověkem – provaz nad propastí.

Nebezpečný přechod, nebezpečná chůze, nebezpečný pohled zpátky, nebezpečné zachvění, nebezpečná zastávka.

Co je velkého na člověku, je to, že je mostem, a ne účelem. Co lze milovat na člověku, je to, že je přechodem a zánikem.

Miluji ty, kdo nedovedou žít, leda když zanikají, neboť jejich zánik je přechodem.

Miluji velké opovrhovače, neboť jsou to velcí zbožňovatelé, jsou to šípy touhy po druhém břehu.

Miluji ty, kdo nehledají až za hvězdami, proč by zanikli a byli oběťmi, ale ty, kdo se obětují zemi, aby byla jednou zemí nadčlověka.

Miluji toho, kdo žije, aby poznával, a kdo chce poznávat, aby jednou mohl žít nadčlověk. A tak chce zaniknout.

Miluji toho, kdo pracuje a vynalézá, aby nadčlověku budoval dům a připravoval k jeho příchodu zem, zvíře a rostlinu, neboť tak chce zaniknout.

Miluji toho, kdo miluje svou ctnost, neboť ctnost je vůlí k zániku a šípem touhy.

Miluji toho, kdo pro sebe nezadrží ani kapku ducha, ale celý chce být duchem své ctnosti. Tak v podobě ducha kráčí přes most.

Miluji toho, kdo si ze své ctnosti udělá tužbu a sudbu. Tak chce pro svou ctnost ještě žít a už nežít.

Miluji toho, kdo nechce mít příliš mnoho ctností. Jedna ctnost je víc než dvě, protože víc je uzlem, na nějž se zavěsí sudba.

Miluji toho, čí duše se marnotratně rozdává, toho, kdo nechce díky a nevrací, neboť obdarovává stále a nechce se uchovat.

Miluji toho, kdo se stydí, padne-li kostka k jeho štěstí a pak se táže: jsem podvodný hráč, neboť chce zahynout.

Miluji toho, kdo říká zlatá slova před svými skutky a vyplní vždy ještě víc, než slíbí, neboť chce zaniknout.

Miluji toho, kdo ospravedlňuje lidi budoucí a vykupuje minulé, neboť chce zahynout přítomnými.

Miluji toho, kdo trestá svého boha, že svého boha miluje, neboť nutně zahyne hněvem svého boha.

Miluji toho, čí duše je hluboká i v poranění a kdo může zahynout malým zážitkem. Tak půjde rád přes most.

Miluji toho, čí duše přetéká, až sám sebe zapomene, až veškeré věci jsou v něm. Tak se mu veškeré věci stanou zánikem.

Miluji toho, kdo je svobodného ducha i svobodného srdce. Tak je jeho hlava jen vnitřnostmi jeho srdce, srdce ho však pudí k zániku.

Miluji všechny ty, kdo jsou jako těžké kapky ojedinele padající z temného mračna, jež visí nad lidmi. Zvěstují, že přijde blesk a jako zvěstovatelé zahynou.

Hledte, já jsem zvěstovatel blesku a těžká kapka padající z mračna. Ten blesk se však nazývá nadčlověk.“

5.

Když Zarathustra řekl tato slova, pohlédl opět na lid a mlčel. „Tu stoj!“ pravil svému srdci, „a smějí se. Nechápou mne, nejsem ústy pro tyto uši.

Je třeba jim dřív rozbít uši, aby si navykli poslouchat očima? Je třeba rachotit jako bubny a postní kazatelé? Nebo důvěřuji jen tomu, kdo koktá?

Mají něco, nač jsou pyšní. Jak říkají tomu, co jim dodává pýchu? Vzděláním to nazývají, nad pasáky koz je to povyšuje.

Proto neradi o sobě slyší slovo pohrdání. Tak promluvíím k jejich pýše.

Povím jim o tom, co je hodné největšího pohrdání: to však je poslední člověk.“

A tak promluvil Zarathustra k lidu:

„Je čas, aby si člověk vytkl svůj cíl. Je čas, aby člověk zasadil semeno své nejvyšší naděje.

Ještě je jeho půda k tomu dost bohatá. Ale jednou ta půda zchudne a zkrotne a žádný vysoký strom z ní už nevyrazí.

Běda! Přejde čas, kdy člověk už nebude vysílat šípy své touhy do dálky nad člověka, kdy se tětíva jeho luku odnaučí svištět!

Pravím vám: ten musí mít ještě chaos ve svém nitru, kdo chce zrodit tančící hvězdu. Pravím vám: vy ještě máte chaos ve svém nitru.

Běda! Přejde čas, kdy člověk už nebude rodit hvězdy! Běda! Přejde čas člověka, který zasluhuje největšího pohrdání a sám sebou už neumí pohrdat.

Hleďte! Ukazuji vám posledního člověka.

„Co je láska? Co stvoření? Co touha? Co hvězda?“ tak se ptá poslední člověk a mžourá.

Tehdy země bude drobounce malá a na ní bude poskakovat poslední člověk, zdobňující všechno. Jeho pokolení je nevyhladitelné jako zemská blecha, poslední člověk žije nejdéle.

„My vynalezli štěstí,“ říkají poslední lidé a mžourají.

Opustili kraje, kde se tvrdě žilo, neboť potřebují teplo. Ještě milují souseda a trou se o něj, neboť potřebují teplo.

Onemocnět a nedůvěřovat je pro ně hřích, pozorně si vykračují. Blázen, kdo klopýtá přes kameny nebo lidi!

Tu a tam trochu jedu, to dává příjemné sny. A mnoho jedu nakonec k příjemnému umírání.

Ještě se pracuje, neboť práce je zábava. Ale dávají pozor, aby zábava nevysilovala.

Už nechudnou a nebohatnou, oboje je příliš namáhavé.

Kdo by ještě vládl? Kdo poslouchal? Oboje je příliš namáhavé.

Žádný pastýř a jediný ovčín! Každý chce stejné, každý je stejný. Kdo cítí jinak, jde z vlastní vůle do blázince.

„Dřív bláznil celý svět,“ říkají nejpovedenější a mžourají.

Každý je důvtipný a ví vše, co se sběhlo, není konce výsměchu. Hádají se ještě, ale brzy se smíří, jinak by si zkazili žaludek.

Maličkou rozkoš na den a maličkou rozkoš na noc, zdraví však chovají v úctě.

„My vynalezli štěstí,“ říkají poslední lidé a mžourají.“

A zde skončil Zarathustra svou první řeč, která je též „předmlouvou“, neboť na tomto místě ho přerušily křik a vznícení davu.

„Dej nám toho posledního člověka, Zarathustro,“ volali, „učíš nás těmi posledními lidmi! A nadčlověka ti darujeme!“

A všechen lid plesal a mlaskal jazykem. Zarathustra se však zarmoutil a promluvil k svému srdci:

„Nechápou mne, nejsem ústy pro tyto uši.

Asi jsem žil v horách příliš dlouho, příliš jsem naslouchal stržím a stromům, teď si myslí, že mluvím stejně jako pasáci koz.

Má duše je stálá a jasná jako pohoří před polednem. Oni však myslí, že jsem chladný a že se vysmívám v příšerných žertech.

A teď na mne pohlížejí a smějí se a s tím smíchem mne nenávidí. V jejich smíchu je led.“

6.

Tu se však stalo něco, čím oněměl každý ret a zmrtvělo každé oko. Zatím se totiž provazolezec dal do práce. Vystoupil z dvířek a kráčel přes provaz, napjatý od věže k věži a visící tedy nad tržištěm a lidmi. Když byl právě uprostřed své cesty, otevřela se dvířka znovu, vyskočil z nich pestrý chlapík vystrojený za šaška a rychlým krokem kráčel za druhem. „Kupředu, ty chromý,“ volal jeho příšerný hlas, „kupředu, ty lenochode, ty podloudníku, ty bledá tváři! Abych tě nepolechtal patou! Co to tropíš mezi věžemi? Do věže s tebou, zavřít by tě měli, lepšímu, než sám jsi, zavíráš volnou cestu!“

A při každém slovu se mu blížil a blížil. Když už byl jen krok za ním, tu stalo se to hrozné, čím oněměl každý ret a zmrtvělo každé oko. Vyrazil ďábelský skřek a skočil přes toho, který mu byl v cestě. Ten když viděl soupeře takto vítězit, ztratil hlavu i provaz, odhodil tyč a rychleji než ona se řtil do hloubky jako klubko paží a nohou. Trh i lidé se podobali moři, když do něj zavane vichřice. Všechno se rozutíkalo a vráželo do sebe a nejvíc tam, kde čekali, že tělo dopadne.

Zarathustra však zůstal a tělo spadlo právě vedle něho, zle pohmožděné a polámané, ale ještě živé. Po chvíli se roztrštěnému vrátilo vědomí a viděl Zarathustru klečet vedle sebe.

„Co tu děláš?“ pravil posléze. „Věděl jsem dávno, že mi ďábel nastaví nohu. Teď mne povleče do pekel, chceš mu v tom bránit?“

„Svou ctí se ti zaručuji, příteli,“ odpověděl Zarathustra, „není nic, o čem mluvíš, není ďábel, není peklo. Tvá duše bude ještě dříve mrtvá než tvé tělo, neboj se už ničeho!“

Muž nedůvěřivě vzhledl.

„Mluvíš-li pravdu,“ pravil poté, „nic s životem neztrácím. Nejsem o moc víc než zvíře, jež bitím a chudou stravou naučili tančit.“

„Nikoli,“ pravil Zarathustra, „z nebezpečí sis udělal povolání, na tom není nic špatného. Teď svým povoláním hyneš, za to tě pochovám svýma rukama.“

Když Zarathustra domluvil, umírající již neodpovídal. Pohnul však rukou, jako by hledal ruku Zarathustrovu na znamení díků.

7.

Zatím nadešel večer a tržiště se skrylo ve tmě. Lidé odešli, protože i zvědavost a hrůza se unaví. Zarathustra však seděl na zemi vedle mrtvého a byl ponořen do myšlenek, až zapomněl na čas. Pak nastala noc a studený vítr ovál osamělého. Zarathustra se zdvihl a pravil svému srdci:

„Věřu, krásný byl dnes Zarathustrův rybolov! Neulovil člověka, ale mrtvolu.“

Příšerné je lidské živobytí a stále ještě beze smyslu, šašek se mu může stát osudem.

Chci lidi naučit smyslu jejich živobytí a tím je nadčlověk, blesk z temného mračna, člověk.

Ale ještě jsem daleko, smysl můj nemluví k jejich smyslům. Jsem pro lidi ještě střed mezi bláznem a mrtvolou.

Temná je noc, temné jsou Zarathustrovy cesty. Pojď, můj nehybný, studený soudruhu! Zanesu tě tam, kde tě pochovám svýma rukama.“

8.

Když Zarathustra takto promluvil k svému srdci, naložil si mrtvolu na záda a dal se na pochod. A neušel ani sto kroků,

když se k němu připlížil člověk a šeptal mu do ucha. A hle! Byl to ten šašek z věže.

„Odejdi z tohoto města, Zarathustro,“ pravil, „příliš mnoho lidí tě tu nenávidí. Nenávidí tě dobří a spravedliví, jmenují tě svým nepřítelem a říkají, že jimi pohrdáš. Nenávidí tě věřící pravé víry a jmenují tě nebezpečím pro dav. Tvé štěstí bylo, že se ti smáli a opravdu jsi mluvil jako šašek. Tvé štěstí bylo, že ses přidružil k tomuto zdechlému psu. Když ses tak ponížil, sám ses pro dnešek zachránil. Ale odejdi z tohoto města, sice tě zítra přeskočím, živý mrtvého.“

A když to dořekl, zmizel. Zarathustra však šel dál temnými ulicemi.

U městské brány ho potkali hrobaři. Posvětili mu pochodní do tváře, poznali Zarathustru a nadmíru se mu smáli. „Zarathustra odnáší zdechlého psa, sláva, že se Zarathustra stal hrobařem! Naše ruce jsou příliš čistotné pro tuto pečení. Chce snad Zarathustra ukrást ďáblovi jeho sousto? Ať jde k duhu! A dobrou chuť! Jenom není-li ďábel lepší zloděj než Zarathustra! Oba je ukradne, oba je pozře!“ A smáli se a šuškali spolu.

Zarathustra slovem neodpověděl a šel svou cestou. Když šel už dvě hodiny kolem lesů a močálů, až dost se naposlouchal hladového vytí vlků a dostal hlad. Zastavil se před osamělým domem, v němž hořelo světlo.

„Hlad mne přepadá,“ pravil Zarathustra, „jako loupežník. V lesích a močálech mne přepadá můj hlad a v hluboké noci. Podivné vrtochy má můj hlad. Často mi přichází až po jídle a dnes nepřišel po celý den, kde jen byl?“

A za těch slov zabušil Zarathustra na vrata domu. Objevil se starý muž, měl v ruce světlo a ptal se: „Kdo přichází ke mně a k mému zlému spánku?“

„Živý a mrtvý,“ odpověděl Zarathustra. „Dej mi jíst a pít, zapomněl jsem na to ve dne. Kdo nasytí hladového, občerství svou vlastní duši, říká moudrost.“

Stařec odešel, hned se vrátil a nabídl Zarathustrovi chleba a víno.

„Tohle je zlý kraj pro hladovějící,“ pravil, „proto zde přebývám. Zvěř a člověk přicházejí ke mně, k poustevníkovi. Ale řekni také svému druhovi, aby jedl a pil, je unavenější než ty.“

Zarathustra odvětil: „Můj druh je mrtev, stěží ho k tomu přemluví.“

„Po tom mi nic není,“ pravil stařec rozmrzele, „kdo zaklepe na můj dům, ať vezme, co mu nabízím. Jezte a žijte blaze!“

Nato šel Zarathustra další dvě hodiny a důvěřoval cestě i záři hvězd, zvykl si být nočním chodcem a rád se všemu spícímu díval do tváře. Ale když se rozbřeslo jitro, shledal Zarathustra, že je v hlubokém lese a neukazovala se cesta. Položil mrtvého do dutého stromu ke své hlavě, aby ho uchránil od vlků, a sám ulehl na zemi a mech. A záhy usnul, tělo unavené, ale duši nepohnutou.

9.

Dlouho spal Zarathustra a nejen ranní červánky mu přeshly přes tvář, ale i dopoledne. Posléze otevřel oči a udiveně pohlédl do lesa a ticha, udiveně sám do sebe. Pak se rychle zvedl jako plavec, když najednou zahlédne zemi, a zajásal, neboť zahlédl novou pravdu. A takto pak promluvil k svému srdci:

„Vzešlo mi světlo. Potřebuji druhy, a to živé, ne mrtvé druhy a mrtvolý, co nesu s sebou, kamkoli chci já.“

Potřebuji živé druhy, kteří jdou za mnou, že chtějí jít sami za sebou tam, kam chci já.

Vzešlo mi světlo. Ať Zarathustra nemluví k lidu, ale k druhům! Zarathustra se nemá stát pastýřem stáda a psem!

Mnoho jich odlákat od stáda, na to jsem přišel. Má mne lid i stádo nenávidět. Ať pastýři nazývají Zarathustru lupičem.

Pravím pastýři, oni si však říkají dobří a spravedliví. Pravím pastýři, oni si však říkají věřící pravé víry.

Hle, dobří a spravedliví! Koho nenávidí nejvíc? Toho, kdo jejich desky hodnot láme a zláme, zločince, to však je ten, kdo tvoří.

Hle, věřící všech věr! Koho nenávidí nejvíc? Toho, kdo jejich desky hodnot láme a zláme, zločince, to však je ten, kdo tvoří.

Kdo tvoří, hledá si druhy, a ne mrtvolu, ani stáda, ani věřící. Kdo tvoří, hledá si společníky tvoření, kteří nové hodnoty píšou na nové desky.

Kdo tvoří, hledá si druhy, hledá si společníky sklizně, neboť vše u něho dozrálo k žatvě. Jemu samotnému se nedostává sto srpů, tak vytrhává klasy a je mrzutý.

Kdo tvoří, hledá si druhy a ty, kdo dovedou brousit své srpy. Budou nazváni ničiteli a opovrhovači dobrem i zlem. Ale jsou to ti, kteří žnou, ti, kteří svátek slaví.

Společníky tvoření hledá Zarathustra, společníky žatvy a slavností hledá Zarathustra. Co má společného se stády a pastýři a mrtvolami!

A ty, můj první druhu, měj se krásně! Dobře jsem tě pochoval v tvém dutém stromě, dobře jsem tě ukryl před vlky.

Ale loučím se s tebou, minul čas. Mezi zorou a zorou mi vzešla nová pravda.

Nemám být pastýřem ani hrobařem. S lidem už ani nepromluví a naposled jsem mluvil k mrtvému.

K tvořícím, k žhnoucím, k těm, kdo slaví svátek, se přidružím. Těm ukážu duhu a všechny schody nadčlověka.

Poustevníkům zazpívám svou píseň, poustevníkům samojediným i dvojjetným, a kdo má ještě uši pro věci neslychané, tomu zatížím srdce svým štěstím.

Za svým cílem jdu, svým krokem kráčím, váhavé a liknavé přeskočím. Tak budiž můj krok jejich zánikem!“

10.

Tak promluvil Zarathustra k svému srdci, když slunce stálo v poledne. Pohlédl tázavě do výše, když nad sebou zaslechl ostrý ptačí skřek. A hle! Orel kroužil vzduchem v širokých kruzích a na něm visel had, ne jako lup, ale jako přítel byl otočený kolem jeho krku.

„Jsou to má zvířata!“ pravil Zarathustra a ze srdce se těšil.

„Nejhrdější zvíře pod sluncem a nejchytřejší zvíře pod sluncem se vydala na výzvědy.

Chtějí vyzvědět, jestli je Zarathustra dosud naživu. Věřu, jsem dosud naživu?

Nalezl jsem víc nebezpečí mezi lidmi než mezi zvířaty, nebezpečnými cestami kráčí Zarathustra. Ať mne vedou má zvířata!“

Když Zarathustra takto promluvil, vzpomněl si na slova toho svěťce v lese, vzdychl a řekl svému srdci:

„Kéž jsem chytřejší! Kéž jsem chytrý od základu jako můj had!

Prosím však o nemožné, tedy prosím svou hrdost, aby vždy šla s mou chytrostí!

A jestliže mne jednou opustí má chytrost, která tak ráda odlétá, kéž pak má hrdost letí ještě s mým bláznovstvím!“

Tak začal Zarathustrův zánik.

Zarathustrovy řeči

O TŘECH PROMĚNÁCH

Vyjmenuji vám tři proměny ducha: jak se duch stává velbloudem, velbloud lvem a lev potom dítětem.

Mnoho těžkého se naskýtá duchu, silnému, nosnému duchu, v němž přebývá úcta a po těžkém a nejtěžším volá jeho síla.

Co je těžké? Tak se táže nosný duch, tak pokleká podoben velbloudu a chce, aby se mu hodně naložilo.

Co je nejtěžší, vy bohatýři? Tak se táže nosný duch, aby to na sebe vzal a těšil se svou silou.

Není to snad toto: ponížít se a tím zranit svou pýchu? Dát zářit své pošetilosti a tím se posmívat své moudrosti?

Či je to snad toto: loučit se se svou pří, která slaví své vítězství? Stoupat na vysoké hory a pokoušet tam pokušitele?

Či je to snad toto: žít se žaludy a býlím poznání a hladovět pro pravdu ve své duši?

Či je to snad toto: být nemocný a nepřijímat těšitele a uzavírat přátelství s hluchými, kteří nikdy neslyší, co chceš?

Či je to snad toto: stoupat do špinavé vody, jestli je to voda pravdy, a neodhánět od sebe studené žáby a horké ropuchy?

Či je to snad toto: milovat toho, kdo námi pohrdá, a podávat ruku strašidlu, když nás chce polekat?

Vše toto nejtěžší na sebe bere nosný duch podobný velbloudu, jenž obtěžkaný nákladem pospíchá na poušť, tak pospíchá duch na svou poušť.

Ale v nejosamělejší poušti nastává druhá proměna: duch se tu stává lvem, svobodu si chce ukořistit a být pánem ve své vlastní poušti.

Svého posledního pána si tu vyhledá: chce se znesvářit s ním i se svým posledním bohem, chce se rvát o vítězství s velkým drakem.

Kdo je ten velký drak, kterého duch už nechce nazývat pánem a bohem?

„Musíš“, tak se jmenuje velký drak. Duch lví však praví „chci“.

„Musíš“ mu leží v cestě, zlatem se blyštící šupinaté zvíře a na každé šupině se zlatě leskne „musíš!“

Tisícileté hodnoty se lesknou na těch šupinách a nejmocnější ze všech draků říká: „Všechna hodnota věcí se na mně leskne. Všechna hodnota, která byla stvořena, a všechna stvořená hodnota, to jsem já. Věru, už nemá být žádného ‚chci!‘“ Tak mluví drak.

Bratři moji, k čemu je duchu potřeba lva? Proč nestačí soumar, jenž se odříká a jenž uctívá?

Tvořit nové hodnoty, to ani lev ještě nesvede, ale stvořit si svobodu k novému tvoření, to dovede lví síla.

Svobodu si stvořit a posvátné „Ne“ i k povinnosti, k tomu, bratři moji, je třeba lva.

Násilím si vzít právo k novým hodnotám, to je nejhroznější násilí pro nosného a uctivého ducha. Věru, je mu to lupem, je mu to věcí loupežné šelmy.

Za své nejposvátnější měl kdysi v lásce své „Musíš“, teď je nucen i v nejposvátnějším nalézat blud a zvůli, aby si uloupil osvobození od své lásky, k tomuto lupu potřebuje lva.

Ale řekněte, bratři moji, cože dovede dítě, když to ani lev nesvedl? Proč se má loupežný lev stát ještě dítětem?

Dítě je nevinnost a zapomenutí, je novým počítím, je hrou, je kolem, které se samo roztáčí, je prvním pohybem, je posvátným „Ano“.

Věřu, ke hře tvorby, bratři moji, je třeba posvátného „Ano“. Svou vlastní vůli chce potom duch, svůj vlastní svět si zbuduje ve světě vnějším.

Tři proměny ducha jsem vám vyjmenoval: jak se duch stal velbloudem, velbloud lvem a lev nakonec dítětem.

Tak pravil Zarathustra. A tehdy byl v městě, jež se nazývá „Pestrá kráva“.

O UČEBNÁCH CTNOSTI

Zarathustrovi velebili mudrce, jenž prý umí dobře mluvit o spánku i ctnosti, je prý za to vážený a odměňovaný a všichni mladíci prý sedí před jeho učitelskou stolicí. A tak šel Zarathustra k němu a seděl tam se všemi mladíky. A takto kázal mudřec:

„Úctu a stud mít k spánku! To je nejdůležitější! A vyhýbat se všem, kdo v noci dobře nespí a bdí!

Stydlivý k spánku je i zloděj, vždy se tiše krade nocí. Nestoudný však je půlnoční strážce, nestoudně nosí svůj roh.

Není malé umění spát, je k tomu zapotřebí, abys po celý den bděl.

Desetkrát za den sám sebe přemož, to tě unaví a je to mák pro tvou duši.

Desetkrát se sám se sebou usmíř; neboť přemáhání je hořkost a neusmířený špatně spí.

Desatero pravd si najdi za den, jinak budeš i v noci hledat pravdu a tvá duše zůstane lačná.

Desetkrát za den se směj a buď veselý, nebo tě v noci vyruší žaludek, ten otec mrzutosti.

Je málo těch, kdo to vědí, ale je nutné mít všechny ctnosti, abys dobře spal. Promluvím křivé svědectví? Sesmílním? Požádám děvky bližního svého? To vše by se špatně snášelo s dobrým spánkem.

A i ten, kdo má všechny ctnosti, vyznej se ještě v jednom: i své ctnosti v pravý čas pošli spát, aby se spolu nehašterily, ty způsobné ženušky! A to o tebe, nešťastníče!

Mír s bohem i sousedem, to také chce dobrý spánek. A mír i se sousedovým ďáblem! Sic bude u tebe v noci obcházet.

Úctu a poslušnost vrchnosti, i křivé vrchnosti, tak to chce dobrý spánek. Což mohu za to, že moc tak ráda chodí po křivých nohou?

Ten je mi vždy nejlepším pastýřem, kdo svou ovečku vyvede na nejzelenější pastvu, tak se to snáší s dobrým spánkem.

Nechci mnoho poct ani velkých pokladů, tím se zanítí slezina. Ale špatně se spí bez dobrého jména a bez malého pokladu.

Malá společnost je mi vítanější než já, ale jen když přijde a odejde v pravý čas. Tak se to snáší s dobrým spánkem.

Velmi se mi též líbí chudí duchem, podporují spánek. Jsou blažení, zvlášť dáváš-li jim vždy za pravdu.

Tak ubíhá ctnostnému den. A když přijde noc, dávám dobrý pozor, abych spánek nevolal. Spánek, pán ctností, nechce být volán.

Přemýšlím, co jsem za den vykonal a vymyslel. Táži se sám sebe, trpělivě, jako když kráva přežvykuje: Cože bylo tvých desatero přemáhání? A cože bylo desatero usmíření a desatero pravd a desatero veselostí, na nichž si pochutnalo tvé srdce?

Takto rozvažuji kolébán čtyřiceti myšlenkami a náhle mne, nepřivolán, přepadne spánek, jenž je pánem ctností.

Spánek mi zaklepe na oko a to je hned těžké. Spánek se dotkne mých úst a ta zůstanou otevřená.

Věřu, měkkou chůzí ke mně přichází ten nejmilejší zloděj a ukradne mi mé myšlenky. A já stojím tupě jako tato stolice.

Ale nestojím dlouho a už ležím.“

Když Zarathustra uslyšel mudrce takto kázat, zasmál se v nitru srdce, vzešlo mu přitom světlo. A takto promluvil k svému srdci:

„Blázen je tento mudrlec se svými čtyřiceti myšlenkami, ale věřím rád, že se znamenitě vyzná ve spaní.

Blažený je ten, kdo tomuto mudrci přebývá nablízku! Takový spánek je nakažlivý, i skrz tlustou stěnu nakazí.

Kouzlo přebývá i v jeho učitelské stoličce. A nadarmo nese-děli mladíci před kazatelem ctnosti.

Jeho moudrost je: bdí, abys dobře spal. A věru, kdyby byl život beze smyslu a kdybych mohl volit jen nesmysl, byl by to i mně nesmysl nejdůstojnější volby.

Teď jasně chápu, co kdysi především hledali, když hledali učitele ctnosti. Dobrý spánek si hledali a k tomu ctnosti kve-toucí mákem!

Všem těmto velebeným mudrcům učených stolic byla moudrost spánkem beze snů, neznali lepší smysl života.

A i dnes jsou ještě někteří jako tento kazatel ctnosti a ne- jsou vždy tak poctiví, ale jejich čas pominul. A nemají dlou- hého stání a už leží.

Blahoslaveni tito ospalí, neb záhy budou klímat!“

Tak pravil Zarathustra.

O ZÁHROBNÍCÍCH

Kdysi i Zarathustra vyslal svůj blud směrem mimo člověka jako všichni vyznavači záhrobí. Svět se mi tehdy zdál výtvozem boha trpícího a zmučeného.

Svět se mi tehdy zdál snem a básní boha, barevným dýmem před očima božského nespokojence.

Dobro i zlo a slast i strast a já i ty, zdálo se mi to vše jako barevný dým před stvořitelským očima. Tvůrce chtěl od sebe odvrátit své oči, a tak stvořil svět.

Je zmámenou slastí trpícího, když odvrátí své oči od svého utrpení a sám sebe ztrácí. Zmámenou slastí a ztrácením sebe sama zdál se mi kdysi svět.

Tento svět, věčně nedokonalý svět, nedokonalý odraz věčného rozporu, zdál se mi kdysi zmámenou slastí svého nedokonalého tvůrce.

Tak jsem kdysi i já vyslal svůj blud směrem mimo člověka jako všichni záhrobníci. Ale vskutku mimo člověka?

Ale bratři, ten bůh, kterého jsem stvořil, byl výtvozem člověka, byl šílenstvím člověka jako všichni bohové!

Člověkem byl jen ubohým kusem lidství a „já“. Z vlastního popela a žáru mi vzešlo to strašidlo a opravdu mi nepřišlo jako z onoho světa!

Co se stalo, bratři moji? Přemohl jsem sebe, trpícího, svůj vlastní popel jsem nesl do hor a vynašel jsem si světlejší plamen. A hle! Tu to strašidlo ode mne ustoupilo!

Bylo by mi teď utrpením a trýzní by bylo uzdravenému věřit v taková strašidla: Utrpením by mi to teď bylo a ponížením. Tak promlouvám k záhrobníkům.

Utrpení a nemohoucnost, tím byla stvořená všechna záhrobí a tím krátkým šílenstvím blaha, které zakusí jen ten, kdo trpí nejvíc.

Mdloba to byla, jež jediným skokem, smrtelným skokem chce k nejzazšímu cíli. Nebohá nevědomá mdloba, jež nechce už ani chtít, ta stvořila všechny bohy a všechna záhrobí.

Věřte mi, bratři moji! Tělo to bylo, jež si nad tělem zoufalo, to hmatalo prsty obluzeného ducha po nejzazších zdech.

Věřte mi, bratři moji! Tělo to bylo, jež si nad zemí zoufalo, to slyšelo k sobě promlouvat útroby jsoucna.

A tu chtělo hlavou prorazit nejzazší zdi a nejenom hlavou, chtělo na druhou stranu k „onomu světu“.

Ale „onen svět“ je dobře ukrytý před člověkem, onen vylištěný, nelidský svět, jenž je nebeskou prázdnotou a útroby jsoucna ani nemluví k člověku jinak leč v podobě lidské.

Věru, těžko lze dokázat všechno jsoucno a těžko mu rozvázat jazyk. Řekněte mi, bratři moji, jestli nejpodivnější ze všech věcí není ještě nejlépe dokázána?

Ano, toto já a tohoto já rozpor a zmatek hovoří o svém jsoucnu ještě nepoctivěji. To tvořící, chtějící, hodnotící já, jež je mírou a hodnotou věcí.

A toto nepoctivější jsoucno, já, to hovoří o těle a chce ještě tělo, i když básní a blouzní a třepetá zlamanými křídly.

Učí se stále poctivěji hovořit ono já: a čím víc se učí, tím víc nalézá slov a poct pro tělo a zemi.

Mé já mne naučilo nové pýše a já učím tu pýchu lidi, aby nestrkali hlavu do písku nebeských věcí, ale aby ji svobodně nesli, svou pozemskou hlavu, jež vytvoří smysl země!

Nové vůli já učím lidi, aby chtěli tu cestu, jíž slepě kráčel člověk, aby ji schvalovali a neplížili se stranou od ní jako choří a odumírající!

Choří to byli a odumírající, ti pohrdali tělem i zemí a vynalezli věci nebeské a spásné krůpěje krve, ale i tyto sladké a ponuré jedy brávali z těla a ze země!

Své bídě chtěli utéci a hvězdy jim byly příliš daleko.

Tak vzdychali: „Ach, kdyby byly nebeské cesty, po nichž bychom se vplížili do jiného jsoucna a blaha!“ Tu si vynašili své plíživé spády a krvavé lektvary!

Teď si připadali, nevděčníci, povzneseni nad své tělo i nad tuto zemi. Ale komuže děkovali za křeč i rozkoš svého povznesení?

Svému tělu a této zemi.

Zarathustra je laskavý k chorým. Věru, nezlobí se na jejich projevy nevděku a útěchy. Ať se uzdravují, ať se přemáhají, ať si vytvářejí vznešenější tělo!

Zarathustra se ani nehněvá na uzdravujícího se, jenž se něžně ohlíží za svým bludem a o půlnoci se plíží kolem hrobu svého boha, ale též jeho slzy jsou mi jen chorobou a chorým tělem.

Mnoho neduživého lidu bylo vždy mezi těmi, kdo básní a po bohu běsní, vztekle nenávidí poznávajícího i tu nejmladší ze ctností, jejíž jméno je poctivost.

Stále se ohlížejí dozadu po temných dobách, tehdy ovšem blud a víra byly čímsi jiným, zuření rozumu bylo bohorovností a pochybování bylo hříchem.

Příliš dobře znám tyto bohorovné. Chtějí, aby se v ně věřilo, chtějí, aby pochybování bylo hříchem. Příliš dobře též vím,

v co sami nejlépe věří. Ne v záhrobí a ve spásné krůpěje krve, ale v tělo též oni nejlépe věří a jejich vlastní tělo je jim jejich věcí o sobě.

Ale je jim věcí neduživou a rádi by vyletěli z kůže.

Proto naslouchají kazatelům smrti a sami kází o záhrobích.

Raději, bratři moji, naslouchejte hlasu zdravého těla, to je hlas poctivější a čistší.

Poctivěji a čistěji hovoří zdravé tělo, dokonalé a pravouhlé a hovoří o smyslu země.

Tak pravil Zarathustra.

O TĚCH, KDO OPOVRHUJÍ TĚLEM

Těm, kdo opovrhují tělem, řeknu své slovo. Nemají přeměnit sebe ani jiné, ale jen vlastnímu tělu mají říci sbohem a tak oněmět.

„Tělo jsem a duše,“ tak mluví dítě. A proč nemluvit, jako mluví děti?

Procitlý, vědoucí však praví: Tělo jsem, tělo a pranic víc a duše je jen slovo pro něco na mém těle.

Tělo je velký rozum, mnohost s jediným smyslem, válka i mír, jeden ovčín a jeden pastýř.

Nástrojem svého těla, bratře můj, je i tvůj malý rozum, jež nazýváš „duchem“. Je to malý nástroj, hračka tvého velkého rozumu.

Říkáš „já“ a jsi na to slovo hrdý. Ale větší věci, ač tomu nevěříš, je tvé tělo a jeho velký rozum. Ten je „já“ ve svých skutečích, ne ve svých slovech.

Co smysl cítí, co poznává duch, nemá nikdy cíl v sobě samém. Ale smysl i duch ti namlouvají, že jsou cílem všech věcí, tak jsou marnivé.

Nástroji a hračkami jsou smysl a duch, za nimi ještě tkví prapodstata. Prapodstata hledá též očima smyslů, naslouchá též ušima ducha.

Prapodstata stále naslouchá a hledá, srovnává, zdolává, dobývá, boří. Vládne a ovládá i tvé já.

Za tvými myšlenkami a city, bratře můj, stojí mohutná vládkyně, neznámá moudrá bytost, a ta se jmenuje prapodstata. V tvém těle přebývá, je tvým tělem.

Je víc rozumu v tvém těle než v tvé nejlepší moudrosti. A kdo ví, k čemu právě tvé tělo potřebuje tvou nejlepší moudrost?

Tvá prapodstata se směje tvému já i jeho pyšným skokům. „Čím jsou mi tyto skoky a lety myšlenky?“ říká si. „Jsou oklikou k mému účelu. Na provázku si vedu své ‚já‘, našeptávám mu jeho pojmy.“

Prapodstata praví k „já“: „Zde cít bolest!“ A tu trpí a přemýšlí, jak by už netrpělo, a právě proto má přemýšlet.

Prapodstata praví k „já“: „Zde cít rozkoš!“ Tu se těší a přemýšlí, jak by se ještě často těšilo, a právě proto má přemýšlet.

Těm, kdo opovrhují tělem, řeknu slovo. Z jejich opovrhování pochází jejich uctívání. Cože stvořilo uctívání a opovrhování a hodnotu a vůli?

Tvořivá prapodstata si stvořila uctívání a opovrhování, stvořila si slast i strast. Tvořivé tělo si stvořilo ducha jako ruku své vůle.

Ještě ve své pošetilosti a ve svém opovrhování, vy opovrhovatelé tělem, sloužíte své prapodstatě. Pravím vám: vaše prapodstata sama chce zemřít a odvrací se od života.

Již nemá sil dělat, co by nejraději chtěla: tvořit nad sebe samu. To by chtěla nejraději, to je celá její vznícená touha.

Ale teď se jí k tomu již připozdilo: vaše prapodstata chce zaniknout, vy opovrhovatelé tělem.

Zaniknout chce vaše prapodstata, a proto jste se jali opovrhovat tělem! Neboť nemáte už dost sil, abyste tvořili nad sebe samy.

A proto teď nevražíte na život i na zemi. Nevědomá závist je v kosém pohledu vašeho opovrhování.

Já nejdu vaší cestou, vy opovrhovatelé tělem! Vy mi nejste
mosty k nadčlověku!

Tak pravil Zarathustra.

O VÁŠNÍCH RADOSTNÝCH A BOLESTNÝCH

Bratře můj, máš-li ctnost a jestli je to tvá ctnost, nesdílíš ji s pranikým.

Chceš ji ovšem nazývat jménem a mazlit se s ní, chceš ji zatahat za ucho a mít s ní kratochvíli.

A hled'! Teď se o její jméno dělíš s lidem, teď ses se svou ctností stal davem a stádem!

Lépe bys učinil, kdybys řekl: „Je nevyslovitelné a bezejmenované, co mé duši působí trýzeň a sladkost a co je i hladem mých vnitřností.“

Tvá ctnost budiž příliš vznešená pro důvěrnost jmen, a je-li ti nutností o ní mluvit, nestyď se o ní se zajíkat.

Tedy mluv a zájíkej se: „To je moje dobro, to miluji já, tak se mně to docela líbí, jedině tak chci já mít dobro.“

Nechci to za boží zákon, nechci to za lidský řád a za lidskou nutnost, nebud' mi to sloupem, jenž ukazuje k nadsvětům a rájům.

Je to pozemská ctnost, kterou miluji. Je v ní málo moudrosti a nejméně je v ní rozum všech lidí.

Ale tento pták si u mne vystavěl hnízdo, proto ho miluji a laskám, teď u mne sedí na zlatých vejcích.

Tak se zájíkej a chval svoji ctnost.

Kdysi jsi měl vášně a nazval jsi je zlými. Ale teď již nemáš než své ctnosti, ty vyrostly z tvých bolestných vášní.

Svůj nejvyšší cíl jsi těmto vášním kladl na srdce, a tak se staly tvými ctnostmi, tvými radostnými vášněmi.

A i kdybys byl z rodu prchlivých nebo z rodu rozkošníků, z rodu vzteklých po víře či chtivých pomsty. Konec konců všechny tvé vášně se staly ctnostnými, všichni tvoji ďáblové anděly.

Kdysi jsi měl ve svém sklepení divoké psy, ale konec konců proměnili se v ptáky a v půvabné pěvkyně.

Ze svých jedů jsi svařil svůj balšám, dožil jsi svou krávu mrzutost, teď piješ sladké mléko jejího vemene.

A teď už nic zlého z tebe nevyrůstá, leda to zlo, jež vyrůstá z boje tvých ctností.

Bratře můj, máš-li štěstí, máš jedinou ctnost, a ne víc, tak snáze přejdeš přes most.

Vyznamenává – mít mnoho ctností, ale je to těžký úděl. Leckdo šel na poušť a usmrtil se, že ho znavilo být bojem a bojištěm ctností.

Bratře můj, což je válka a bitva zlá? Ale toto zlo je nezbytné, nezbytná je závist a nedůvěra i pomluva mezi tvými ctnostmi.

Hleď, jak dychtí každá z tvých ctností po nejvyšším. Chce celého tvého ducha, aby byl jejím hlasatelem, chce celou tvou sílu v hněvu, v nenávisti a v lásce.

Ctnost na ctnost žárlí a žárlivost je hrozná. I ctnosti mohou žárlením zahynout.

Koho obklopuje plamen žárlivosti, ten podobný štíru naposled sám proti sobě obrátí otrávený bodec.

Ach, bratře můj, neviděl jsi ještě nikdy, jak ctnost sebe samu očerňuje a probodává?

Člověk je něco, co musí být překonáno, a proto miluj své ctnosti, nebo jimi zahyneš.

Tak pravil Zarathustra.

O BLEDEM ZLOČINCI

Vy soudci a obětníci, nechcete zabíjet, dokud zvíře nepřikývne? Hleďte, bledý zločinec přikývl, z oka mu mluví velké pohrdání.

„Mé já je něco, co má být překonáno. Mé já je mi velké pohrdání člověkem,“ tak mluví toto oko.

Že sám sebe odsoudil, byl jeho nejvyšší okamžik, nepustíte povzneseného zase zpět do jeho nížin! Pro toho, kdo sám sebou tolik trpí, není vykoupení, leda rychlá smrt.

Vaše zabíjení, vy soudci, budiž soucitem, ne pomstou.

A při zabíjení dbejte, abyste sami ospravedlňovali život!

Není dost na tom, že se smíříte s tím, koho zabijíte. Váš zármutek budiž láskou k nadčlověku. Tak ospravedlníte, že jste sami ještě naživu!

Máte říkat „nepřítel“, ne však „zlosyn“. Máte říkat „chorý“, ne však „padouch“. Máte říkat „blázen“, ne však „hnusný“.

A ty, červený sudí, kdybys ty nahlas pověděl, co všechno jsi už spáchal v myšlenkách, každý by křičel: „Pryč s tímto kalem a jedovatým červem!“

Ale jiná je myšlenka, jiný je skutek, jiný je obraz skutku. Neběží mezi nimi kolo důvodu.

Obraz zavínil, že tento bledý člověk zbledl. Byl stejného růstu se svým skutkem tehdy, když jej páchal. Jeho obraz ale nesnel, když spáchán byl.

Stále se pak viděl pachatelem jediného skutku. Nazvu to šílenstvím, výjimka se mu zvrátila v podstatu.

Čára zmámí slepici, rána, kterou tál, zmámila jeho nebohý rozum, říkám tomu šílenství po činu.

Slyšte, vy soudci! Je ještě jiné šílenství: šílenství před činem. Ach, nevlezli jste dost hluboko do této duše!

Tak praví červený sudí: „Proč vraždil tento zločinec? Chtěl loupit.“ Já však vám pravím: jeho duši se zachtělo krve, ne loupeže, žíznil po štěstí nože!

Jeho nebohý rozum však nepochopil toto šílenství a přemluvil ho. „Co záleží na krvi!“ pravil. „Nespácháš přitom aspoň loupež? Nepomstíš se?“

Naslouchal svému nebohému rozumu. Jeho řeč na něj doléhala jak olovo, loupil a vraždil. Nechtěl se stydět za své šílenství.

A teď zase na něm leží olovo jeho viny a jeho rozum je zase tak neohebný, tak ochromený, tak těžký.

Kdyby jen mohl zatřást hlavou, svalilo by se jeho břímě. Kdo však zatřese touto hlavou?

Čím je tento člověk? Hrstkou chorob, jež duchem sahají ven do světa, tam chtějí lapit svůj lup.

Čím je tento člověk? Klubkem divokých hadů, kteří zřídka mají sami u sebe pokoj, tedy sami pro sebe se vydávají na cestu a hledají po světě lup.

Pohledte na toto bědné tělo! Čím trpělo, po čem prahlo, to si vykládala tato bědná duše za rozkoš vraždy a chtivost po štěstí nože.

Kdo dnes onemocní, toho přepadá zlo, jež je dnes zlé, chce ublížit tím, co ubližuje jemu. Jiné však byly časy, jiné bylo dobro a zlo.

Kdysi bylo pochybování zlé, zlá byla vůle k prapodstatě těla. Tenkrát se choří stávali kacířem a čarodějkou, jako kacíř a čarodějka snášeli utrpení a chtěli je působit.